

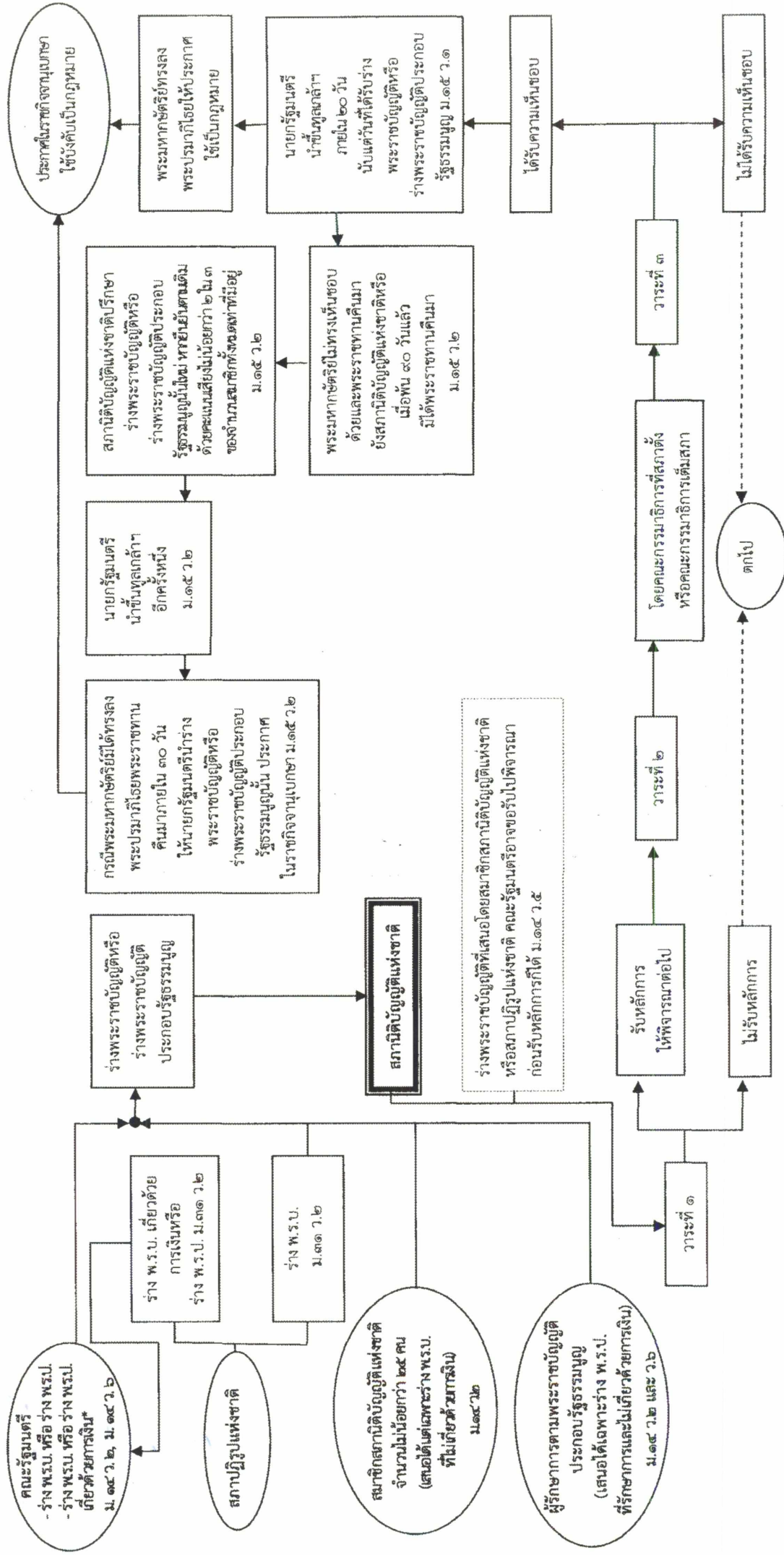
รายงาน ของ

คณะกรรมการการเลือกตั้ง
พิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักกรรมการ
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

กระบวนการตราพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗

*หมายเหตุ: ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับทางการเงิน หมายความว่า หมายรวมถึง ร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการตั้งขึ้น ยกเลิก ลด เปลี่ยนแปลง แก้ไข ผ่อนหรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรือการ การจัดสรร รับ รักษา หรือจ่ายเงินแผ่นดิน หรือการโอนงบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน การกู้เงิน การค้ำประกัน หรือการใช้เงินกู้ หรือการดำเนินงานที่ผู้ถือหุ้นของรัฐ หรือเงินตรา (ม.๑๔ ๖.๓)

จัดทำโดย : กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

รายงาน
ของ
คณะกรรมการวิสามัญ
พิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำนักกรรมการ ๓
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ที่ สว (สนช)(กมธ ๓) ๐๐๑๙/ (ร ๗๙) วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

เรื่อง รายงานการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

กราบเรียน ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ตามที่ที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๕/๒๕๖๐ เป็นพิเศษ วันพุธที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๐ ได้ลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... (คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ) ไว้พิจารณา และตั้งกรรมาธิการวิสามัญชั้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณา ซึ่งกรรมาธิการวิสามัญคณะนี้ประกอบด้วย

๑. นายเจน นำชัยศิริ
๒. คุณหญิงทรงสุตา ยอตมณี
๓. นางนิตยา อัยราวงษ์
๔. นายพจน์ อร่ามวัฒนานนท์
๕. พลเรือเอก พลวัฒน์ สีโรตม
๖. นางสาวภิรมย์พร คำปินตา
๗. นายมณฑิเยร บุญตัน
๘. นายมนัส โกศล
๙. นายมนุชญ์ วัฒนโกเมร
๑๐. พลเอก สิงห์ศึก สิงห์ไพร
๑๑. นางสุรางคณา วายุภาพ
๑๒. นายสุวรรณ สุขประเสริฐ
๑๓. พลเอก องอาจ พงษ์ศักดิ์
๑๔. นายอภิญา สุจริตตานันท์
๑๕. นายอำพน กิตติอำพน

บัดนี้...

บัดนี้ คณะกรรมการวิสามัญได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเสร็จแล้ว
จึงกราบเรียนมาเพื่อให้โปรดนำเสนอต่อที่ประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาต่อไป

(ลงชื่อ) พลเอก สิงห์ศึก สิงห์ไพร

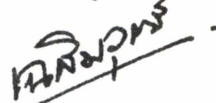
(สิงห์ศึก สิงห์ไพร)

ประธานคณะกรรมการวิสามัญ

พิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

สมานิติบัญญัติแห่งชาติ

สำเนาถูกต้อง

(นายเฉลิมวุฒิ รักพานิช)

ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการวิสามัญ

พิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

สำนักกรรมการ ๓

ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการวิสามัญ

โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๑๕-๖

โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๑๖

เฉลิมวุฒิ พิมพ์

นิชารัศม์/ปารีชาติ/เฉลิมวุฒิ ทาน ๑

คกก. ตรวจสอบร่างฯ กมธ.๓ ทาน ๒

รายงานของคณะกรรมการการวิสามัญ
พิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

ตามที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๕/๒๕๖๐ วันพุธที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๐ ได้ลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ) ไว้พิจารณา และตั้งคณะกรรมการการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณา กำหนดการแปรญัตติภายใน ๑๕ วัน โดยมีกำหนดเวลาปฏิบัติงานภายใน ๖๐ วัน ต่อมาในคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๓๑/๒๕๖๐ วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๐ ที่ประชุมได้ลงมติให้ขยายเวลาปฏิบัติงานออกไปอีก ๓๐ วัน นั้น

บัดนี้ คณะกรรมการการวิสามัญได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเสร็จแล้ว
ปรากฏผล ดังนี้

๑. ที่ประชุมคณะกรรมการการวิสามัญได้มีมติเลือกตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้
๑.๑ พลเอก สิงห์ศึก สิงห์ไพร	เป็นประธานคณะกรรมการการวิสามัญ
๑.๒ นายพจน์ อร่ามวัฒนานนท์	เป็นรองประธานคณะกรรมการการวิสามัญ คนที่หนึ่ง
๑.๓ นางสุรางคณา วายุภาพ	เป็นรองประธานคณะกรรมการการวิสามัญ คนที่สอง
๑.๔ นายอภิัญญา สุจริตตานันท์	เป็นเลขานุการคณะกรรมการการวิสามัญ
๑.๕ พลเอก อองอาจ พงษ์ศักดิ์	เป็นโฆษกคณะกรรมการการวิสามัญ
๑.๖ นายมนุชญ์ วัฒนโกเมร	เป็นกรรมการการวิสามัญ และประธานที่ปรึกษา
๑.๗ นายมณฑิร บัญตัน	เป็นกรรมการการวิสามัญและที่ปรึกษา
๑.๘ พลเรือเอก พลวัฒน์ สีโรตม	เป็นกรรมการการวิสามัญและที่ปรึกษา
๑.๙ นายมนัส โกศล	เป็นกรรมการการวิสามัญและที่ปรึกษา
๑.๑๐ นายสุวรรณ สุขประเสริฐ	เป็นกรรมการการวิสามัญและที่ปรึกษา

๒) นางดุขณี อัดนโถ	นิติกรชำนาญการ
๓) นางสาววจนพร พรหมกสิกร	นิติกรปฏิบัติการ
<u>กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน</u>	
๑) นายณรงค์ฤทธิ์ วรรณโส	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๒) นางสาวกิงดาว สีสาวแห	นิติกรชำนาญการ
๓) นายสิริชัย รุ่งสาคร	นิติกรชำนาญการ
๔) นางพวงทอง โชคบุญเจริญ	นักวิชาการแรงงานชำนาญการ
๕) นางสาวแกมกาญจน์ วิชัยธรรม	นิติกรปฏิบัติการ
๖) ว่าที่ร้อยตรี นวรัตน์ สารานียะพงษ์	นักวิชาการแรงงานปฏิบัติการ

๔. ผู้ซึ่งคณะกรรมการวิสามัญได้เชิญมาชี้แจงแสดงความคิดเห็น ดังนี้
สำนักนายกรัฐมนตรี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ

๑) นายณัฐภา พาชัยยุทธ	นักพัฒนาระบบราชการ ชำนาญการพิเศษ
๒) นายคุณันต์ บางภูมิ	นักพัฒนาระบบราชการ

กระทรวงการคลัง

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนการออมแห่งชาติ

๑) นายสมพร จิตเป็นธม	เลขาธิการคณะกรรมการ กองทุนการออมแห่งชาติ
๒) นางสาวศศิยาพัชร พรหมมินทร์	นิติกรอาวุโส

กระทรวงพาณิชย์

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า

- นายอดิสรณ์ สันตติไพรวลัย	ผู้อำนวยการส่วน การจดทะเบียนธุรกิจกลาง

กระทรวงแรงงาน

สำนักงานประกันสังคม

๑) นายสงวน วงศ์สัมพันธ์สุข	ผู้ตรวจราชการกรม
๒) นายครรชิต จารุพันธ์	ผู้อำนวยการกองกฎหมาย
๓) นางสาวมาลาภักดิ์ ห่อประทุม	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๔) นางสาวณัฐศยา สุดลาภา	นักวิชาการแรงงานชำนาญการพิเศษ
๕) นางสาวอัญชญา พงษ์หิรัญเจริญ	นักวิชาการสถิติชำนาญการพิเศษ
๖) นายภัทรพล ผ่องใส	นิติกรชำนาญการ
๗) นางสาวกนกรดา ดงपालี	นิติกรปฏิบัติการ

๕. ร่างพระราชบัญญัตินี้ไม่มีกรรมวิธีการวิสามัญสงวนความเห็น

๖. ร่างพระราชบัญญัตินี้ไม่มีสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเสนอคำแปรญัตติ

๗. ผลการพิจารณา

๗.๑ ผลการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗

**๗.๑.๑ สรุปผลการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗ ในชั้น
การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี**

ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... (กรณีการกำหนด ค่าจ้างขั้นต่ำเฉพาะกลุ่ม การยกเลิกการส่งข้อบังคับ และการเกษียณอายุ) กระทรวงแรงงานได้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑) วิธีการในการรับฟังความคิดเห็น

๑.๑) ผ่านเว็บไซต์ www.labour.go.th

๑.๒) ผ่านเว็บไซต์ www.lawamendment.go.th

๑.๓) จัดส่งร่างพระราชบัญญัติพร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องไปยัง

สภาองค์การลูกจ้าง จำนวน ๑๕ สภา และสภาองค์การนายจ้าง จำนวน ๑๔ สภา

๒) จำนวนครั้งและระยะเวลาในการรับฟังความคิดเห็นแต่ละครั้ง

๒.๑) การรับฟังความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ www.labour.go.th และเว็บไซต์ www.lawamendment.go.th ได้เปิดให้บุคคลทั่วไปแสดงความคิดเห็นได้ตั้งแต่วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๐ ถึงวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๐

๒.๒) การรับฟังความคิดเห็นโดยส่งร่างพระราชบัญญัติพร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องไปยังสภาองค์การลูกจ้างและสภาองค์การนายจ้าง ได้มีหนังสือเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๐ โดยให้แจ้งกลับภายในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐

๓) พื้นที่ในการรับฟังความคิดเห็น

๓.๑) รับฟังความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ www.labour.go.th และเว็บไซต์ www.lawamendment.go.th

๓.๒) จัดส่งร่างพระราชบัญญัติพร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องไปยังสภาองค์การลูกจ้างและสภาองค์การนายจ้างทุกสภา

๔) สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น

๔.๑) การรับฟังความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ www.labour.go.th มีผู้เข้าชมร่างพระราชบัญญัตินี้ จำนวน ๑,๑๔๕ ครั้ง โดยมีผู้เห็นด้วย จำนวน ๔๓ คน (คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๖) และไม่เห็นด้วย จำนวน ๕ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๔)

๔.๒) การรับฟังความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ www.lawamendment.go.th มีผู้ที่สนใจเข้าชมร่างพระราชบัญญัติ จำนวน ๗๗ ครั้ง แต่ไม่มีผู้แสดงความคิดเห็น

๔.๓) สภาองค์การลูกจ้างได้ตอบแบบแสดงความคิดเห็น จำนวน ๑ แห่ง โดยเห็นด้วยกับบทบัญญัติเกี่ยวกับการเกษียณอายุและโทษกรณีนายจ้างไม่จ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างที่เกษียณอายุ แต่ไม่เห็นด้วยกับการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่แตกต่างสำหรับลูกจ้างบางกลุ่มและการยกเลิกการให้นายจ้างส่งข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานให้กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน

๔.๔) สภาองค์การนายจ้างได้ตอบแบบแสดงความคิดเห็น จำนวน ๓ แห่ง โดยเห็นด้วยกับการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่แตกต่างสำหรับลูกจ้างบางกลุ่ม การยกเลิกให้นายจ้างส่งข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานให้กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และการเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการเกษียณอายุ แต่ไม่เห็นด้วยกับโทษกรณีนายจ้างไม่จ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างที่เกษียณอายุ

๕) ประเด็นที่มีการแสดงความคิดเห็น ข้อคัดค้าน หรือความเห็นของหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง มีดังต่อไปนี้

๕.๑) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับลูกจ้างบางกลุ่มหรือบางประเภท

(๑) เห็นด้วย เนื่องจากความยาก - ง่ายของลักษณะงานแต่ละอย่างมีความต่างกัน

(๒) ในการกำหนดขึ้นอัตราค่าจ้างขั้นต่ำควรกำหนดให้ขึ้นเฉพาะแรงงานบางอาชีพเท่านั้น

(๓) ไม่เห็นด้วยกับการเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับลูกจ้างบางกลุ่มหรือบางประเภท เนื่องจากเป็นการซ้ำซ้อนกับการกำหนดอัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมืออาชีพ

(๔) การกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำให้กับลูกจ้างบางกลุ่ม บางประเภท เฉพาะกิจการ งาน อาชีพ ตามแต่ละท้องถิ่น เห็นว่าจะเป็นไปได้ยาก ควรกำหนดให้มีอัตราค่าจ้างรายชั่วโมงดีกว่า

(๕) ไม่เห็นด้วย เนื่องจากการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำควรใช้อัตราเดียวกันทั่วประเทศ เพราะราคาสินค้าอุปโภคบริโภคเท่ากันทั่วประเทศ

(๖) เห็นด้วย เพราะงานบางประเภทเป็นงานหนักและมีความเสี่ยง สมควรจะต้องมีการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำให้เหมาะสม

๕.๒) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน

(๑) การไม่ต้องส่งข้อบังคับการทำงาน จะทำให้ไม่มีใครตรวจสอบข้อบังคับดังกล่าว ซึ่งจะทำให้แรงงานเสียเปรียบและเป็นการยากที่พนักงานจะได้แย้งข้อบังคับได้

(๒) เห็นด้วย เพราะปัจจุบันผู้ประกอบการส่งให้กระทรวงแรงงานตรวจและรับรอง และเก็บไว้ ๑ ชุด พอมีการตรวจแรงงาน ก็ต้องถ่ายสำเนาให้อีกเป็นการซ้ำซ้อนเสียเวลาเปล่า ดังนั้น การเก็บไว้ที่ผู้ประกอบการ ก็น่าจะเป็นวิธีการที่ดี แต่ผู้ประกอบการก็ต้องจัดทำข้อบังคับให้ถูกต้อง ครบถ้วน ตามที่กฎหมายกำหนดด้วย

(๓) ไม่เห็นด้วย เพราะลูกจ้างไม่มีส่วนในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเป็นการกำหนดของนายจ้างฝ่ายเดียว จึงไม่เป็นการคุ้มครองลูกจ้างให้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

๕.๓) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเกษียณอายุ

(๑) ควรปรับปรุงการคำนวณค่าชดเชยให้เป็นอัตราส่วนตามอายุงาน

(๒) เห็นด้วย เนื่องจากบางสถานประกอบการบังคับกำหนด ทำให้ลูกจ้างบางคนที่ยุ่่มากต้องทนทำงานไป และถ้าทำไม่ไหวก็ต้องลาออกไป ทำให้เสียสิทธิเรื่องค่าชดเชย ประกอบกับการไม่รู้ทั้งผู้ประกอบการและคนทำงานทำให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจว่าการเกษียณอายุ ไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย

(๓) ควรกำหนดระยะเวลาการเกษียณอายุที่ ๕๕ ปี เนื่องจากอายุ ๖๐ ปี อาจมากเกินไปสำหรับลูกจ้างบางสาขาอาชีพที่จะทำงานต่อไปได้

(๔) ควรกำหนดอายุเกษียณที่ ๕๕ ปี เพื่อสอดคล้องกับการได้รับสิทธิรักษาภาพของประกันสังคม

(๕) กรณีเกษียณอายุ นายจ้างจะใช้กลวิธีให้ลูกจ้างออกเองโดยไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย และเกิดข้อพิพาทข้อบังคับในการทำงานสามารถนำมาแก้ปัญหาได้ เพราะเกิดจากข้อตกลงทั้งสองฝ่าย

(๖) ขอให้ระบุให้ชัดเจนและเคร่งครัดว่าข้อบังคับต้องติดประกาศทุกบริษัทและให้ระบุการเกษียณไว้ให้ชัดเจน และกรณีค่าชดเชย หากจะจ้างต่อหรือลาออกหลังเลยเวลาเกษียณต้องได้เงินเกษียณ เพราะยังมีลูกจ้างที่ไม่มีความรู้ไม่รู้สิทธิของตนที่ต้องเสียสิทธิตอนแก่ และนายจ้างที่ใช้ช่องโหว่หรือลูกจ้างไม่รู้กฎหมายทำให้ไม่ได้รับเงินเกษียณอายุ

(๗) เห็นด้วยกับการเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการเกษียณอายุ และการจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างกรณีเกษียณอายุ ทั้งนี้ ควรให้สถานประกอบการสามารถกำหนดการเกษียณอายุไว้ที่เท่าใดก็ได้ โดยให้กำหนดไว้ในข้อบังคับการทำงาน

(๘) ไม่เห็นด้วยกับโทษจำคุกกรณีนายจ้างไม่จ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างที่เกษียณอายุ ควรให้มีแต่โทษปรับ

๖) คำชี้แจงเหตุผลรายประเด็นและการนำผลการรับฟังความคิดเห็นมาประกอบการพิจารณาจัดทำร่างกฎหมาย

กระทรวงแรงงานได้นำผลการรับฟังความคิดเห็นมาประกอบการพิจารณาแล้ว ขอชี้แจงเหตุผลประกอบการพิจารณา ดังต่อไปนี้

๖.๑) ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับลูกจ้างบางกลุ่มหรือบางประเภท

คำชี้แจง เพื่อเป็นการส่งเสริมการจ้างงานและการคุ้มครองแรงงานสำหรับลูกจ้างบางกลุ่มหรือบางประเภท ซึ่งอาจมีลักษณะการทำงานที่แตกต่างจากลูกจ้างทั่วไป เนื่องจากกฎหมายปัจจุบันไม่ได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการค่าจ้างกำหนดค่าจ้างเฉพาะกลุ่มเอาไว้ ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างรายชั่วโมง สำหรับนักเรียน นิสิต และนักศึกษา ลงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ และประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างรายชั่วโมง สำหรับนักเรียน นิสิต และนักศึกษา (ฉบับที่ ๒) ลงวันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นเพียงข้อเสนอแนะ

ให้สถานประกอบกิจการนำไปใช้ประกอบการพิจารณาจ่ายค่าจ้างให้แก่กลุ่มดังกล่าว จึงแก้ไขเพื่อให้คณะกรรมการค่าจ้างมีอำนาจพิจารณากำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเพื่อใช้สำหรับลูกจ้างเฉพาะกลุ่ม (ประกาศคณะกรรมการค่าจ้างออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๗๙ (๓) สำหรับขั้นตอนการออกประกาศคณะกรรมการค่าจ้างดังกล่าวจะมีการตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อพิจารณาและรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียก่อนจะประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป

๖.๒) ประเด็นเกี่ยวกับการยกเลิกข้อกำหนดที่ให้นายจ้างส่งข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน

คำชี้แจง การยกเลิกจะเป็นการลดภาระของนายจ้างในการส่งสำเนาข้อบังคับแก่เจ้าหน้าที่ อันจะทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศไทยในการลดขั้นตอนการประกอบธุรกิจ (Doing Business) อันจะส่งผลดีต่อการจูงใจในการเข้ามาลงทุนในประเทศไทย และทำให้การจัดอันดับประเทศไทยให้เป็นประเทศที่น่าลงทุนของธนาคารโลกให้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เมื่อพนักงานตรวจแรงงานเข้าตรวจสอบสถานประกอบกิจการก็มีอำนาจเรียกดู ตรวจสอบความถูกต้อง รวมทั้งถ่ายสำเนาข้อบังคับได้ตามมาตรา ๑๓๙ (๑) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งหากตรวจพบว่าข้อบังคับข้อใดไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็สามารถแนะนำให้นายจ้างแก้ไขให้ถูกต้องได้ ทั้งยังสามารถออกคำสั่งให้นายจ้างปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้ ข้อบังคับที่ขัดต่อกฎหมายย่อมตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๐ ไม่อาจนำมาใช้บังคับกับลูกจ้างได้

๖.๓) ประเด็นเกี่ยวกับกำหนดการเกษียณอายุ

คำชี้แจง เดิมศาลฎีกาเคยตีความว่าการเกษียณอายุเป็นการเลิกจ้าง นายจ้างจึงต้องจ่ายค่าชดเชย ซึ่งกรณีดังกล่าวต้องมีการฟ้องร้องต่อศาลให้นายจ้างจ่ายค่าชดเชย เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้โดยตรง ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๗๓๒/๒๕๔๘ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๑๗/๒๕๔๗ เป็นต้น

การกำหนดอายุการเกษียณไว้ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานถือว่าเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ในการกำหนดเกณฑ์การเกษียณอายุนั้น โดยหลัก นายจ้างและลูกจ้างจะตกลงกันโดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลายด้าน เช่น ประเภทของกิจการ ประเภทของงาน หรือความเชี่ยวชาญ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บางสถานประกอบการก็ได้กำหนดการเกษียณอายุไว้ในข้อบังคับการทำงาน จึงทำให้ลูกจ้างในสถานประกอบการนั้นต้องลาออกเอง จึงไม่มีสิทธิ์ได้รับค่าชดเชย จึงได้กำหนดการเกษียณอายุไว้ที่ ๖๐ ปี

เหตุที่กำหนดการเกษียณอายุไว้ที่ ๖๐ ปีนั้น เนื่องจากสถานประกอบการที่มีการกำหนดการเกษียณอายุส่วนใหญ่กำหนดให้ลูกจ้างทั่วไปเกษียณที่อายุ ๖๐ ปี และอ้างอิงจากกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ประกอบกับเพื่อให้ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปี มีเวลาพักผ่อนมากขึ้น เนื่องจาก ปัญหาสุขภาพที่มาพร้อมอายุที่เพิ่มขึ้น และหากครบกำหนดการเกษียณอายุตามที่ตกลงกัน หากลูกจ้างมีสุขภาพที่แข็งแรง มีศักยภาพในการทำงาน นายจ้างและลูกจ้างก็สามารถตกลงทำงานกันต่อไปได้

อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับนี้ก็ได้กำหนดให้ลูกจ้างทุกคนต้องเกษียณทันทีเมื่อมีอายุ ครบ ๖๐ ปี หากนายจ้างและลูกจ้างมีการตกลงกันกำหนดการเกษียณอายุไว้ที่เท่าใดก็ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ นั้น เว้นแต่ในกรณีที่ไม่มี การตกลงกัน หรือมีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้เกินกว่า ๖๐ ปี ให้ลูกจ้างที่มีอายุครบ ๖๐ ปีขึ้นไปมีสิทธิแสดงเจตนาเกษียณอายุได้ โดยให้แสดงเจตนาต่อนายจ้าง และให้มีผลเมื่อครบสามสิบวันนับแต่วันแสดงเจตนา เพื่อให้สิทธิแก่ลูกจ้างที่จะขอเกษียณอายุเมื่อมีอายุครบหกสิบปีขึ้นไปและเพื่อให้นายจ้างทราบล่วงหน้า

๗.๑.๒ สรุปผลการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๗ ในชั้น การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

คณะกรรมการการวิสามัญได้นำผลการดำเนินงานของกระทรวงแรงงาน ในการรับฟังความคิดเห็นจากหลายภาคส่วน อาทิ ฝ่ายนายจ้าง ฝ่ายลูกจ้างและประชาชนทั่วไป การรับฟังความคิดเห็นดังกล่าวได้มีการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ อย่างรอบด้านเป็นระบบ และได้มีการนำผลการดำเนินงานดังกล่าวที่เปิดเผยต่อประชาชนแล้ว มาใช้ประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ของคณะกรรมการการวิสามัญด้วยแล้ว

๗.๒ ผลการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ

<u>ชื่อร่างพระราชบัญญัติ</u>	ไม่มีการแก้ไข
<u>คำปรารภ</u>	ไม่มีการแก้ไข
<u>มาตรา ๑</u>	ไม่มีการแก้ไข
<u>มาตรา ๒</u>	ไม่มีการแก้ไข
<u>มาตรา ๓</u> แก้ไขมาตรา ๘๗	มีการแก้ไข
<u>มาตรา ๔</u> แก้ไขมาตรา ๑๐๘	มีการแก้ไข
<u>มาตรา ๕</u> แก้ไขมาตรา ๑๑๐	มีการแก้ไข
<u>มาตรา ๖</u> เพิ่มมาตรา ๑๑๘/๑	ไม่มีการแก้ไข
<u>มาตรา ๗</u> แก้ไข (๑) ของมาตรา ๑๔๔	ไม่มีการแก้ไข

๘. ข้อสังเกตของคณะกรรมการวิสามัญ

คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..)

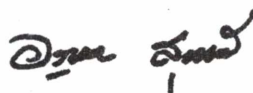
พ.ศ. .... เห็นควรตั้งข้อสังเกตเพื่อเสนอต่อที่ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา ดังนี้

๘.๑ ที่มาของคณะกรรมการค่าจ้างมีองค์ประกอบไม่ครบตามกลุ่มที่ให้เหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติม ควรจะกำหนดตัวแทนกลุ่มหรือบางประเภทเข้ามามีส่วนร่วม เช่น นักเรียน นิสิตนักศึกษา คนพิการ ผู้สูงอายุ และกลุ่มกิจการอื่น ๆ

๘.๒ ตามมาตรา ๘๗ วรรคสอง การกำหนดค่าจ้างเป็นรายกลุ่มหรือเฉพาะกิจการต่าง ๆ ให้คณะกรรมการค่าจ้างกำหนดค่าจ้างเป็นรายชั่วโมงหรือรายวัน โดยพิจารณาให้ครบถ้วนทุกกลุ่มหรือทุกประเภท

๘.๓ ตามมาตรา ๑๐๘ การยกเลิกการจัดส่งสำเนาข้อบังคับให้แก่อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย เห็นควรให้หน่วยงานของรัฐมีมาตรการตรวจสอบการประกาศข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน เช่น การตรวจแรงงานผู้ประกอบการ

๙. คณะกรรมการวิสามัญได้เสนอร่างพระราชบัญญัติตามที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรวมทั้งข้อสังเกตมาพร้อมกับรายงานนี้ด้วยแล้ว

(นายอภิญา สุจริตตานันท์)

เลขานุการคณะกรรมการวิสามัญ

พิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

(ก)

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..)
พ.ศ. ....

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ดังต่อไปนี้

- (๑) เพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับลูกจ้างบางกลุ่มหรือบางประเภท เพื่อส่งเสริมการจ้างงานและการคุ้มครองแรงงาน (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๘๗)
- (๒) ปรับปรุงบทบัญญัติเรื่องข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานเพื่อลดภาระของนายจ้างในการส่งสำเนาข้อบังคับดังกล่าว รวมทั้งปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๐๘ และมาตรา ๑๑๐)
- (๓) เพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการเกษียณอายุและการจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างกรณีเกษียณอายุ (เพิ่มมาตรา ๑๑๘/๑)
- (๔) เพิ่มบทกำหนดโทษกรณีนายจ้างไม่จ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างกรณีเกษียณอายุ (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๔๔ (๑))

เหตุผล

โดยที่พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน และมีบทบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป สมควรเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำสำหรับลูกจ้างบางกลุ่มหรือบางประเภท เช่น นักเรียน นักศึกษา คนพิการ และผู้สูงอายุ เพื่อให้มีการส่งเสริมการจ้างงานและคุ้มครองแรงงานสำหรับลูกจ้างบางกลุ่มหรือบางประเภดังกล่าว ซึ่งอาจมีลักษณะการทำงานที่แตกต่างจากลูกจ้างทั่วไป ปรับปรุงบทบัญญัติเรื่องข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานเพื่อลดภาระของนายจ้างในการส่งสำเนาข้อบังคับดังกล่าว ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานให้สอดคล้องกันและเหมาะสมยิ่งขึ้น และเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการเกษียณอายุและการจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างกรณีเกษียณอายุ เพื่อคุ้มครองลูกจ้างกรณีเกษียณอายุ และเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งเพิ่มบทกำหนดโทษกรณีนายจ้างไม่จ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างกรณีเกษียณอายุ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ในการพิจารณากำหนดอัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือ ให้คณะกรรมการค่าจ้างศึกษา และพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอัตราค่าจ้างที่ลูกจ้างได้รับในแต่ละอาชีพตามมาตรฐานฝีมือที่กำหนดไว้ โดยวัดค่าทักษะฝีมือ ความรู้ และความสามารถ แต่ต้องไม่ต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่คณะกรรมการค่าจ้างกำหนด”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๐๘ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๒๑/๒๕๖๐ เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบธุรกิจ ลงวันที่ ๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๖๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๐๘ ให้นายจ้างซึ่งมีลูกจ้างรวมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป จัดให้มีข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานเป็นภาษาไทย และข้อบังคับนั้นอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับรายการดังต่อไปนี้

- (๑) วันทำงาน เวลาทำงานปกติ และเวลาพัก
- (๒) วันหยุดและหลักเกณฑ์การหยุด
- (๓) หลักเกณฑ์การทำงานล่วงเวลาและการทำงานในวันหยุด
- (๔) วันและสถานที่จ่ายค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าทำงานในวันหยุด

และค่าล่วงเวลาในวันหยุด

- (๕) วันลาและหลักเกณฑ์การลา
- (๖) วินัยและโทษทางวินัย
- (๗) การร้องทุกข์
- (๘) การเลิกจ้าง ค่าชดเชย และค่าชดเชยพิเศษ

ให้นายจ้างประกาศใช้ข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่นายจ้างมีลูกจ้างรวมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป และให้นายจ้างจัดเก็บสำเนาข้อบังคับนั้นไว้ ณ สถานที่ประกอบกิจการหรือสำนักงานของนายจ้างตลอดเวลา

ให้นายจ้างเผยแพร่และปิดประกาศข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานโดยเปิดเผย ณ สถานที่ทำงานของลูกจ้าง หรือโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วยก็ได้ เพื่อให้ลูกจ้างได้ทราบและดูเข้าถึงได้โดยสะดวก”

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๑๐ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๒๑/๒๕๖๐ เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบธุรกิจ ลงวันที่ ๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๖๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๑๐ การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานที่นายจ้างประกาศใช้ตามมาตรา ๑๐๘ ให้นายจ้างประกาศข้อบังคับที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น และให้นำมาตรา ๑๐๘ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

มาตรา ๖ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๑๘/๑ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑

“มาตรา ๑๑๘/๑ การเกษียณอายุตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันหรือตามที่นายจ้างกำหนดไว้ให้ถือว่าเป็นการเลิกจ้างตามมาตรา ๑๑๘ วรรคสอง

ในกรณีที่มีได้มีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้ หรือมีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้เกินกว่าหกสิบปี ให้ลูกจ้างที่มีอายุครบหกสิบปีขึ้นไปมีสิทธิแสดงเจตนา

เกษียณอายุได้ โดยให้แสดงเจตนาต่อนายจ้างและให้มีผลเมื่อครบสามสิบวันนับแต่วันแสดงเจตนา และให้นายจ้างจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างที่เกษียณอายุนั้น ตามมาตรา ๑๑๘ วรรคหนึ่ง”

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความใน (๑) ของมาตรา ๑๔๔ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๖๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“(๑) มาตรา ๑๐ มาตรา ๒๔ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ มาตรา ๓๙/๑ มาตรา ๔๐ มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ มาตรา ๔๖ มาตรา ๔๗ มาตรา ๔๘ มาตรา ๕๑ มาตรา ๖๑ มาตรา ๖๒ มาตรา ๖๓ มาตรา ๖๔ มาตรา ๖๗ มาตรา ๗๐ มาตรา ๗๑ มาตรา ๗๒ มาตรา ๗๖ มาตรา ๙๐ วรรคหนึ่ง มาตรา ๑๑๘ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๑๑๘/๑ วรรคสอง”

.....

.....

สรุปผลการดำเนินงาน
การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
ของ
คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

คณะกรรมการวิสามัญได้มีการประชุมเพื่อพิจารณา จำนวน ๖ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ วันพฤหัสบดีที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๐

ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๐

ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๐

ครั้งที่ ๔ วันจันทร์ที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๐

ครั้งที่ ๕ วันจันทร์ที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๐

ครั้งที่ ๖ วันจันทร์ที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๐

*****

คณะผู้รับผิดชอบ
ในการจัดทำรายงานของคณะกรรมการวิสามัญ
พิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ

นายสุรรัตน์ หวังต่อลาภ

รองเลขาธิการวุฒิสภา

รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักกรรมการ ๓

ฝ่ายเลขานุการ : กลุ่มงานคณะกรรมการการแรงงานและสวัสดิการสังคม

นางสาวพรทิพพา เจริญผล

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงาน

นายเฉลิมวุฒิ รักพานิช

ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการวิสามัญ

นางสาวปาริชาติ ภาคสิม

วิทยากรปฏิบัติการ

นางสาวณิชารัศม์ ไอยราวรวัชร

วิทยากรปฏิบัติการ

นางสาวสโรชา แก่นจำปา

นักวิชาการสนับสนุนงานนิติบัญญัติด้านวิชาการ

นางสาวคมคาย แดงเนียม

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

นางสาววิณา แยมนาม

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

นางสาวศิรินทิพย์ บุญพรม

พนักงานสนับสนุนงานประชุม

ฝ่ายเอกสารอ้างอิง

นางพิมพ์วรรณ อุณากุล

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง

ในการประชุมกรรมการ

นายภัทรินทร์ พนมชัยวัฒน์

นิติกรปฏิบัติการ

นางสาวอมรรรัตน์ อินนุมาต

นิติกรปฏิบัติการ

นายอุดร พันธุ์มิตร

วิทยากรชำนาญการ

นางสาวจารุณี นันชนะ

เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่สำนักกรรมการ ๓ โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๑๕-๖ โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๑๖

ออกแบบและพิมพ์ที่
สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
๐ ๒๒๔๔ ๑๕๖๓, ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๗๒, ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๗๕